

04.01.94

- 1 -

Konfidenciāli

Situācija Latvijas - Krievijas sarunās/attiecībās

1. Latvijas starptautiskais stāvoklis ir sarežģījies:
 - pēc vēlēšanām Krievijā jaunajā parlamentā spēku samērs ir par labu aprindām, kuras iestājas par stingru politiku attiecībā uz tā sauktajām "tuvajām ārzemēm";
 - arī Krievijas valdošo aprindu spēki, kuri tiek (tika) uzskatīti par rietumnieciski orientētiem un demokrātiskiem (piemēram ārlietu ministrs A.Kozirevs), izmanto Žirinovska partijas uzvaru vēlēšanās, lai attaisnotu Krievijas ārpolitikas stingrāku kursu un panāktu Centrāl- un Austrumeiropas valstu, tai skaitā arī Latvijas, piekāpšanos vairākos ar drošības politiku saistītos jautājumos;
 - var droši apgalvot, ka pilsonības likuma turpmākā apspriešana vēl vairāk aktivizēs Krievijas kampaņu tā saukto cilvēktiesību aizstāvēšanai Latvijā;
 - Igaunija faktiski ir piekritusi 1994.gada 31 augustam kā Krievijas armijas izvešanas gala termiņam, līdz ar to palielinot ārvalstu spiedienu panākt šādu piekrišanu arī no Latvijas puses.
2. Armijas izvešanas līgums praktiski ir gatavs parakstīšanai. Armijas izvešana faktiski notiek un acimredzot agrāk vai vēlāk tiks pabeigta - pat tad, ja līgums par to netiks noslēgts.
3. Gan pirms tam, bet it sevišķi šobrīd, galvenais jautājums sarunās par armijas izvešanu (zināmā mērā arī Latvijas - Krievijas attiecībās kopumā) ir Skrudas RLS, kas objektīvi skar Krievijas stratēģiskās drošības intereses. No Latvijas interešu viedokļa šī objekta statuss var izšķirt jautājumu par Latvijas atrašanos vienā vai otrā ģeopolitiskās ietekmes sfērā, būtiski palielināt vai samazināt reālus politiskās šantāžas vai pat agresijas draudus pret Latviju.
4. Pēc Krievijas jaunās militārās doktrīnas pieņemšanas ir kļuvis skaidrs, ka vienpusējas darbības, kas vērstas uz RLS funkcionēšanas pārtraukšanu, var izraisīt Latvijas suverenitātei neparedzamas sekas.
5. Reālā situācija ir tāda, ka Skrudas RLS no mums neatkarīgu apstākļu dēļ vēl zināmu laiku paliks Latvijā. Šobrīd ir jāizlemj, vai tas notiks saskaņā ar līgumu, vai bez tā.
6. Kaut gan pēdējā sarunu kārtā (1993.gada 6.-8.decembrī) ir notikusi zināma viedokļu tuvināšanās un daļēji saskaņots līguma projekts par Skrudas RLS demontāžu un pagaidu funkcionēšanu, pēc Krievijas parlamenta vēlēšanām Latvijas - Krievijas sarunas šajā jautājumā ir nonākušas strupceļā un ir radušās pamatotas šaubas par to, vai Krievijas puses priekšlikumi, kas izteikti pirms parlamenta vēlēšanām, vairs ir spēkā.

7. Patlaban Krievija piedāvā parakstīt armijas izvešanas līgumu, Skrundu tajā nepieminot (*Čurkina iniciatīva*).
8. Laika gaitā Latvijas izredzes panākt sev izdevīgu risinājumu samazinās, tāpēc nepieciešama mūsu aktīva rīcība savu interešu aizstāvēšanai.

ĀM piedāvātā Latvijas nostāja

Ievērojot Latvijai būtiskākos pamatprincipus, tiek aktīvi meklēts kompromiss, lai noslēgtu līgumus par Krievijas armijas izvešanu un Skrundas RLS demontāžu un pagaidu funkcionēšanu pirmsdemontāžas periodā.

Iespējamās sekas no drošības politikas viedokļa

Sakarā ar organizētu KF karaspēka izvešanu mazinās Latvijas drošības atkarība no politiskajiem procesiem (stabilitātes) Krievijā, armijas izvešanas līguma noslēgšana dod mums iespēju kontrolēt izvešanas gaitu, vērsties pret iespējamiem līguma pārkāpumiem.

Latvija netiek (vai tiek mazākā mērā) identificēta ar Krievijas ietekmes zonu (buferi), kas fiksēta Skrundas RLS funkcionēšanas galatermiņa gadījumā atvieglo mūsu tuvošanos rietumvalstu politiskajām un drošības struktūrām, lai panāktu maksimāli iespējamās garantijas Latvijas drošībai.

Līdz ar līguma noslēgšanu tiek noteikts RLS statuss un datums, līdz kuram tā atrodas Latvijā.

Skrundas RLS pagaidu funkcionēšana saskaņā ar Latvijas - Krievijas līgumu dod iespēju Latvijai kontrolēt šī objekta darbību un ievērot principus, kas ļauj minimalizēt ar objektu saistīto kaitējumu Latvijas drošības interesēm.

Pasaules sabiedrības reakcija, ietekme uz Latvijas starptautisko prestižu

Kā mums labvēlīgas rietumvalstis to ir vairākkārt likušas saprast, aktīvs to atbalsts ir gaidāms tikai pēc attiecīgā līguma noslēgšanas, t.i. vērst uz to, lai KF pildītu savas jau noslēgtā līgumā noteiktās saistības, nevis lai sarunu gaitā pieņemtu tos vai citus Latvijas noteikumus. Līdz ar to, pēc līguma noslēgšanas Skrundas jautājums varētu iegūt stiprāku, mums izdevīgu starptautisku skanējumu.

Mūsu sabiedrotajiem ir vieglāk (ērtāk) atbalstīt Latviju, iestāties pret Krievijas iespējamo politisko spiedienu. Uzlabotos mūsu kā kooperatīva sarunu partnera starptautiskā reputācija. Gadījumā, ja šobrīd, kad mūsu starptautiskais stāvoklis ir sarežģījies, mēs pat nemēģināsim to mainīt (t.i. necentisimies nākt klajā ar savām iniciatīvām vai modificēt Krievijas iniciatīvas un atsākt sarunas par armijas izvešanas un Skrundas RLS līgumiem), Latvija no rietumvalstu puses var tikt novērtēta kā valsts, kas nav spējīga risināt sev vitāli svarīgas problēmas.

Jāapzinās, ka kompromisu meklējumu gadījumā gaidāms labējo politisko spēku uzbrukums Valdībai par "tautas interešu nodevību". Līdz ar izšķiršanos par šādu rīcības variantu, attiecīgajam Valdības resoram jāveic pasākumi, lai minētos uzbrukumus neitralizētu.

Laika faktora ietekme uz risinājuma panākšanas iespējamību

Ņemot vērā, ka Krievijas karaspēka izvešana praktiski notiek arī tagad, laikam ritot, aizvien mazāka būs Krievijas ieinteresētība noslēgt jebkādu līgumu par Skrundas RLS vai armijas izvešanu.

KF aizsardzības ministrs jau ir paziņojis, ka karaspēks atstās Baltiju šogad, bet nenoslēgts galvenais līgums padara Krievijai vieglāku Skrundas RLS turpmāku funkcionēšanu bez jebkādiem "spēles noteikumiem" un kaut viena Latvijai būtiskā principa ievērošanas, kā arī parāda Krievijas labo gribu uz "nekooperatīvās" Latvijas fona. Tieši šāds risinājums šobrīd būtu Krievijai visizdevīgākais.

Patlaban acīmredzot rietumvalstu aktivitāte armijas izvešanas un Skrundas RLS jautājuma risinājuma panākšanas stimulēšanā ir sasniegusi maksimumu. Par to liecina gan tas, ka Latvijas delegācijas vadītājs M.Virsis, Saeimas Ārlietu komisijas vadītājs A.Kiršteins un Saeimas deputāts, delegācijas eksperts J.Sinka 5.janvārī ir uzaicināti vizītē pie Zviedrijas premjerministra, gan tas, ka ASV atklāti ir paziņojušas, ka ir jāpanāk vienošanās par RLS funkcionēšanu.

Ja līdz šim rietumu nostāja bija labvēlīgāka mums, sarunu neatsākšanas (Latvijas pasīvas nostājas) gadījumā, tā var mainīties.

Pēc pēdējās Krievijas iniciatīvas tieši Krievija tiek uzskatīta par pusi, kura paudusi savu labo gribu. Lai Klintona - Jeļcina tikšanās sagatavošanas periods un pati tikšanās netiktu izmantota spiedienam pret mums, bet gan pret Krieviju, nepieciešams vai nu atbalstīt Čurkina iniciatīvu, vai nākt klajā ar kādu savu risinājuma variantu. Patlaban "bumba" ir mūsu laukuma pusē, tomēr vēl ir iespēja to pārspēlēt atpakaļ krieviem.

Realizācijas mehānisms

Patreizējais Latvijas - Krievijas delegāciju līmeni saskaņotais līguma projekts par Skrundas RLS dod Latvijai kompromisa iespējas (*skat. Pielikumu*), tāpēc jāizsaka gatavība revidēt savu nostāju un meklēt kompromisu attiecībā uz nesaskaņotajiem jautājumiem šajā līguma projektā, vienlaicīgi izsakot vēlmi pēc iespējas ātrāk parakstīt arī armijas izvešanas līgumu, akceptējot Krievijas piedāvāto gala termiņu.

Lai varētu šo modeli realizēt, Latvijas pusei jāpārskata tās nostājas pamatā esošos principus Skrundas RLS jautājumā, atdalot svarīgākos no mazāk būtiskajiem. Kompromiss varētu tikt īstenots, nostiprinot savas pozīcijas attiecībā uz svarīgākajiem un Krievijai akceptējamiem momentiem un saprātīgi piekāpjoties mazsvarīgākajos un Krievijai pievilcīgajos momentos (*skat. pielikumu pie MK lēmuma projekta*).

Jāierosina pēc iespējas ātrāk (vislabāk - vēl pirms Jeļcina - Klintona tikšanās) organizēt lemttiesīgu pārstāvju tikšanos, lai mēģinātu atrisināt domstarpības un saskaņot pušu pozīcijas.

Gadījumā, ja Krievija, minot jebkuru ieganstu, atsakās runāt par līguma projektu, vai sarunu gaita pierāda, ka līguma noslēgšana tuvākajā laikā nav iespējama, Čurkina iniciatīvu (armijas izvešanas līgums tagad, Skrundas līgums - vēlāk) jāpapildina ar deklarāciju, kura tiktu parakstīta vienlaicīgi ar armijas izvešanas līgumu un kurā tiktu atspoguļoti Latvijai būtiskie principi. Arī deklarācija mums būtu izdevīgāka nekā armijas izvešanas līguma parakstīšana, Skrundu vispār nepieminot, un ļautu vairāk internacionalizēt šo jautājumu, meklēt starptautisku atbalstu.

Pielikums

Latvijas puses izvirzītie principi	Krievijas puses reakcija
1. Objekts funkcionē kā civila iestāde (civila apkalpe, Latvijas puse nodrošina apsardzi).	principā piekrīt
2. Līgumā jāfiksē objekta demontāžas pabeigšanas termiņš. Jāprecizē, cik ilgs laiks nepieciešams funkcionēšanai un cik ilgs - demontāžai, maksimāli precīzi definējot demontāžas perioda nosacījumus. Līgumā jāparedz iespējamās sekas gadījumam, ja Krievija neatstāj Skrundas RLS noteiktajā datumā. Jaunā radara demontāža jāsāk nekavējoties un līgumā precīzi jānosaka tās beigu termiņš.	jāvienojas
3. Objekta internacionalizācija (internacionāla apkalpe, internacionāla padome un/vai kontroles orgāns).	piekrīt
4. Nepieciešamas starptautiskas garantijas, ka objekts nevarēs kalpot par iegastu jaunām militāri-politiskām vai citām akcijām, kas radītu neprognozējamās sekas Latvijas suverenitātei.	piekrīt
5. Pie līguma parakstīšanas kā novērotāji tiek pieaicināti ārvalstu (piem. ANO Drošības Padomes pastāvīgo locekļu) pārstāvji.	piekrīt
6. Līgumu nedrīkst pagarināt, papildināt vai grozīt.	piekrīt
7. Līgumā tiek noteikts objekta apkalpes locekļu skaits. Attiecībā uz šīm personām tiek piemēroti vispārējie LR vīzu režīma nosacījumi.	piekrīt
8. Objekta starptautiska ekoloģiska ekspertīze un kompensācija vietējiem iedzīvotājiem ir obligāts nosacījums.	piekrīt
9. Līgumā tiek paredzēta nomas maksa par objekta izmantošanu, iespējamās sankcijas par maksājumu nokavēšanu vai kārtība, kas nodrošina, ka maksājumi tiek izdarīti laikā.	jāvienojas
10. Objektā ievadamās un no tā izvedamās kravas netiek apliktas ar nodokļiem un nodevām, tomēr ir pakļautas muitas kontrolei (pārbaudei).	principā piekrīt

1994.gada 4.janvārī Latvijas Ministru Kabinets pieņēma sekojošu lēmumu:

Rīgā, 1994. gada 4. janvārī

Par Latvijas - Krievijas sarunām armijas izvešanas un Skrundas RLS
jautājumā

1. Pilnvarot Valdības delegāciju sarunām ar Krieviju turpmākajā sarunu gaitā piekrist 1994. gada 31. augustam kā KF armijas izvešanas gala termiņam ar nosacījumu, ka tiek atrisināts Skrundas RLS jautājums.
2. Akceptēt Ārlietu ministrijas formulēto Latvijas nostāju sarunās ar Krieviju par armijas izvešanu un Skrundas RLS demontāžu un pagaidu funkcionēšanu pirmsdemontāžas periodā.
3. Uzdot Valdības delegācijai sarunām ar Krieviju turpināt sarunas par Skrundas RLS demontāžu un pagaidu funkcionēšanu pirmsdemontāžas periodā, balstoties uz MK akceptēto nostāju.

Ministru prezidents
Ārlietu ministrs

V.Birkavs
G.Andrejevs

NB Šis ir teksts, kas tika iesniegts akceptēšanai valdības locekļiem. Pirms publicēšanas tajā iespējamas redakcionālas izmaiņas.

1. Tā kā vienīgais nosauktais armijas izvešanas gala termiņš no kura Latvijas delegācijai sarunās jāvadās, saskaņā ar 1992.gada 15. septembra AP lēmumu līdz šim bija 1993.g. 31.decembris, pie kam jau decembrī Krievija, saistot ar vairākiem noteikumiem, izteica priekšlikumu izvest armiju no Latvijas un Igaunijas līdz 1994.g. 31. augustam, bija nepieciešams izskatīt jautājumu par gala termiņu.
2. Ar šo MK lēmumu Krievijas priekšlikums ir akceptēts (*arī Igaunija jau ir piekritusi tādām pašām piedāvājumam*) ar nosacījumu, ka **vienlaicīgi** tiek atrisināta arī Skrundas RLS problēma.
3. Tiek pieļauts, ka pie zināmiem nosacījumiem Skrundas RLS varētu atrasties Latvijā ilgāk par š.g. 31. augustu, daļā no šī perioda arī funkcionējot.
4. Latvijas nostāja (skat. pielikumu) ir balstīta uz iepriekšējo sarunu gaitā jau sasniegtajiem rezultātiem, kur faktiski nenotika reāli kompromisa meklējumi, bet vienīgi tika fiksētas abu pušu pozīcijas, t.i. uz 1993.gada 8.decembrī saskaņoto līguma projektu.
5. Latvija savā nostājā balstās uz Krievijas Prezidenta paziņojumiem, ka parlamenta vēlēšanu rezultāti neietekmēs Krievijas ārpolitikas kursu.

6. Pēc ĀM domām attīstot sarunās jau sasniegto, Latvijas pārskatītā nostāja ļauj ātrā laikā panākt vienošanos, kas nodrošinātu abu pušu interešu ievērošanu.

Instrukcijas tālākai darbībai:

Latvijai pirmām kārtām nepieciešams atbalsts sekojošos jautājumos:

1. Latvijas priekšlikumi ir reālā Latvijai pieļaujamā kompromisa pozīcija. Jāuzsver priekšlikuma kooperatīvais raksturs, lielā Latvijas pretimnākšana.
2. Lai tiek atbalstīta mūsu vēlme atsākt sarunas pēc iespējas ātrāk vēl pirms Jelcina un Klintonas tikšanās Maskavā š.g. 12.-15.janvārī.
3. Lai sarunas turpinātos balstoties uz 1993.g. 8.decembrī saskaņoto līguma projektu Skrundas jautājumā.

Visām pārstāvniecībām pēc pirmā pieprasījuma jāizskaidro Latvijas nostāja un priekšlikumu būtība. Ņemot vērā atsevišķu valstu un starptautisko organizāciju līdzšinējo ieinteresētību un līdzdalību problēmas risināšanā, vēstniecībām Bonnā, Briselē, Kopenhāgenā, Stokholmā, Vašingtonā un Vīnē jāpieprasa tikšanās ar attiecīgo valstu ārlietu ministriju pārstāvjiem. Informēšana un izskaidrošana tiks dublēta Rīgā.

Atkārtotai informācijai:

EDSA un NACC dokumenti arī aicina rast risinājumu armijas izvešanas un arī **Skrundas RLS jautājumam** (EDSA ministru tikšanās - lēmumi / *Decisions by the Rome Council Meeting*, 1.decembrī, Romā; Ziemeļatlantijas Sadarbības padomes tikšanās Paziņojums - *Statement Issued at the Meeting of the North Atlantic Cooperation Council*, Briselē, 3. decembrī).

05.01.94 13:45

Valsts sekretārs
Māris Riekstiņš

PIELIKUMS

(līdz turpmākiem rīkojumiem nav paredzēts izplatīšanai presei)

Latvijas nostāja sarunās ar Krieviju par Skrundas RLS

1. RLS nevar tikt uzskatīts par Krievijas militāro bāzi Latvijā, objekta apkalpes locekļi tiek uzskatīti par civilpersonām.
2. Objekta pirmsdemontāžas funkcionēšanas periods ir ne vairāk kā 3 gadi.
3. Jaunā RLS korpusa demontāža jāsāk nekavējoties, nosakot tās termiņu. Iespējama demontāžas darbu veikšana Latvijas spēkiem ar attiecīgu Krievijas puses finansiālu piedalīšanos.

4. Objekta apkalpē tiek iekļauti Latvijas pārstāvji. Līguma izpildi kontrolē apvienotā komisija ar starptautiskas organizācijas (EDSA) līdzdalību. Notiek regulāras EDSA inspekcijas, lai kontrolētu līguma izpildi.
5. Krievija iesniedz ANO Drošības Padomei garantijas, ka objekts nekalpos par iegāni darbībām, kas vērstas pret Latvijas suverenitāti. Pie līguma parakstīšanas tiek pieaicināti ārvalstu novērotāji.
6. Līgumu nedrīkst pagarināt, papildināt vai grozīt.
7. Līgumā tiek noteikts objekta apkalpes locekļu skaits. Attiecībā uz šīm personām tiek piemēroti vispārējie LR vīzu režīma nosacījumi.
8. Tiek veikta objekta un tā darbības starptautiska ekoloģiska ekspertīze. Konstatējot kaitējumu, tiek izmaksāta kompensācija.
9. Līgumā tiek paredzēta maksa par objekta izmantošanu, kuru, pēc saskaņošanas sarunās, akceptē Valdība. Sākotnējais Latvijas priekšlikums būs 170 milj.USD gadā.
10. Objekta apsardzi veic Latvijas puse.

P.S. Līguma projekts ar detalizētu Latvijas pozīcijas izklāstu tiks nosūtīts dienas beigās.